

Kvæg, Planter

Er der plads til gyllen i nærheden, når kvægundtagelsen ophører?

Beregninger på baggrund af gødningsregnskab 2021/22 viser, at der er tilstrækkeligt harmoniareal i alle kommuner. Enkelte kommuner er der dog næsten fyldt op.

Viden om

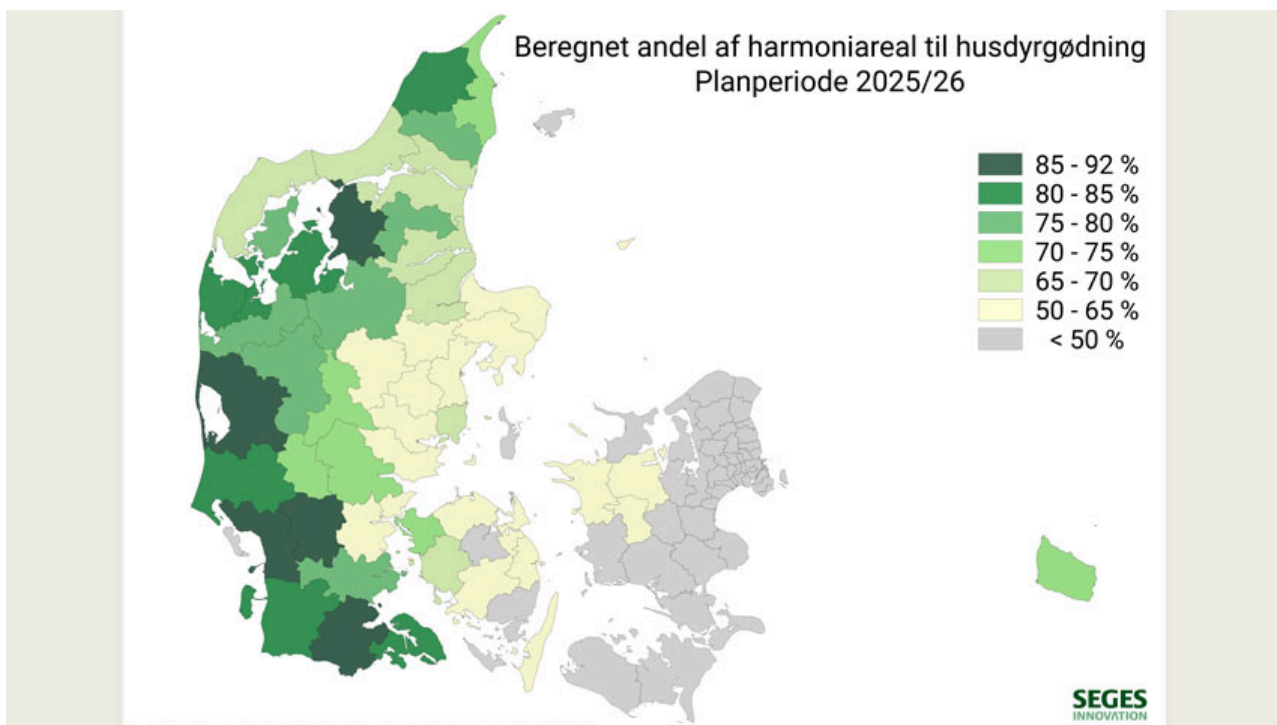
32 pct. af mælkeproducenterne anvender kvægundtagelsen. Og der er en overrepræsentation af store besætninger i denne gruppe, da 45 pct. af malkekøerne står på bedrifter, der anvender kvægundtagelsen. Kvægundtagelsen har i en årrække givet mulighed for at tildele op til 230 kg N fra husdyrgødning pr. ha, dog har der i de senere år reelt kun været muligt at tildele husdyrgødning op til fosforloftet på 34 kg P pr. ha. Dermed har der kun været plads til ca. 210 kg N pr. ha.

Selvom der kan tildeles mere husdyrgødning pr. ha på undtagelsesbrugene, er det helt normalt også at afsætte husdyrgødning. 81 pct. af bedrifterne, der anvender kvægundtagelsen, afsætter netto husdyrgødning. Dvs. hvis der leveres til biogasanlæg, bliver der leveret mere husdyrgødning til anlægget end der kommer retur (regnet på fosforbasis). På bedrifterne, der afsætter husdyrgødning, afsættes i gns. 36 pct. af husdyrgødningens fosfor til andre bedrifter, enten direkte eller via biogasanlæg.

Når muligheden for at anvende kvægundtagelsen ophører, bliver der brug for at finde et større harmoniareal til husdyrgødning. Enten i form af et udvidet areal eller ved afsætning af mere husdyrgødning til andre.

Kortet i figur 1 viser, hvor stor en andel af harmoniarealet på kommuneniveau, der forventes anvendt til husdyrgødning og organiske restprodukter, som f.eks. spildevandsslam i planperioden 2025/26. Årsagen til at se et ekstra år frem er, at fosforloftet skærpes yderligere i 2025/26, så fosforloftet generelt bliver 29 kg fosfor pr. ha for alle husdyrtyper. Fosforindholdet i husdyrgødning fra kvæg er øget i de senere år. Dette skyldes blandt andet et skift fra soja til raps i foderrationen. Dette er der taget højde for i beregningen ved at øge fosforudskillelsen for malkekvæg med 10 % i forhold til 2021/2022.

Figur 1. Beregnet andel af harmoniareal til husdyrgødning (inkl. slam), planperiode 2025/26. Beregnet på baggrund af oplysninger i gødningsregnskab 2021/2022. P-lofter for 2025/26, og en fremskrivning af P-udskillelsen for malkekvæg på 10 % i forhold til 2021/22.

Kortet viser tydeligt, at der er stor forskel i husdyrtætheden, og dermed også meget stor forskel på, hvor svært det bliver at finde ledige harmoniarealer til husdyrgødning.

Der er et lille lyspunkt i at selv de kommuner med størst husdyrtæthed, højst kommer op på 92 pct. udnyttelse af harmoniareal til husdyrgødning. Det levner dog ikke meget ledigt areal, og det kan blive særdeles udfordrende for nogle, at finde ledige arealer i overskuelig afstand. Derudover øges udfordringen af, at fosfor i handelsgødning også beslaglægger harmoniareal (f.eks. startgødning til majs), at mange ønsker en vis sikkerhedsmargin op til fosforloftet, og at nogle - f.eks. planteavlere – ikke ønsker at modtage husdyrgødning helt op til fosforloftet.

Når 8 ud af 10 bedrifter, som anvender kvægundtagelsen, allerede har en nettoafsætning af husdyrgødning, er afsætning af husdyrgødning en kendt disciplin for de fleste. Og dermed vil der formodentlig også allerede være et godt kendskab til, hvilke muligheder der er tilgængelige i nærområdet.

Mulighed for øget andel hjemmeavlet foder

Om den bedste løsning er en større afsætning af husdyrgødning eller et øget harmoniareal afhænger i første omgang af hvad der er tilgængeligt. Hvis der er ledige arealer, og mulighed for at købe eller forpagte disse til en konkurrencedygtig pris, vil det give en øget frihed til et mere fleksibelt sædskifte, hvor der også indgår korn.

På bedrifter der i dag kun avler grovfoder, er der teoretisk set plads til en væsentlig produktion af korn til opfodring, hvis man har mulighed for at skaffe adgang til arealerne og samtidig sikre en god logistik og lagring af kornet. Med normale udbytter i vårbyg – på vandet sandjord – er der ofte plads i foderplanen til mellem 0,2-0,4 ha korn pr. årsko ved ydelse på 11.000 kg EKM og 0,4-0,5 ha pr. årsko ved ydelse på 13.000 kg EKM. Dette er beregnet ud fra en standardfoderplan med majs, græs, korn og rapsprodukter.

Øget egenproduktion af korn kan dels ændre en prisrisiko til en dyrkningsrisiko, og helt åbenlyst kan det give en væsentlig besparelse på transport, da kornet blot skal flyttes fra mark til lager, og ikke frem og tilbage via en kornhandler.

Se eksempel på: Beregning af omkostning til øget harmoniareal efter ophør af kvægundtagelsen

---

Bælgplanter passer ikke ind i sædskifter med stor grovfoderandel

Når der specifikt nævnes korn, er det fordi kornandelen i foderet udgør en væsentlig mængde, og derudover fordi kornet passer væsentligt bedre ind i sædskiftet end f.eks. bælgplanter. Bælgplanter har mange muligheder for at være en god proteinkilde til kvægfodring, men dyrkningsmæssigt passer de bare bedre ind i et sædskifte, hvor der er meget korn, end i et sædskifte fyldt med majs og græs.

Rent praktisk er det ikke muligt at udnytte forfrugtsværdien fra bælgplanter, hvis de ikke dyrkes forud for korn. Bælgplanter må ikke dyrkes efter majs, hvis majsen er behandlet med Mesotrion-produkter. Og det giver ikke mening at så bælgplanter efter en kløvergræsmark.

Så hvis der skal findes plads til bælgplanter, er det hos bedrifter med en stor kornandel, som kan bytte vårbyg ud med bælgplanter og øge andelen af førsteårshvede. Dermed kommer bælgplanter først ind som relevant afgrøde på kvægbrug, når kornandelen er blevet stor. Tidligere beregninger har vist fornuftig økonomi for planteavleren, hvis der kan opnås en pris for hestebønne, som er ca. 1,3 gange vårbygprisen. Konkurrenceevnen for hestebønner er størst, når N-gødning er dyr.

Afstand til arealer er afgørende

Arealer til køb eller forpagtning skal naturligvis helst være i reel nærhed af stalden hvor foderet skal anvendes.

Transportomkostningerne til dyrkning er på ca. 200-250 kr. pr. km pr. ha. Dermed koster det i sig selv ca. 1.000 kr. pr. ha i transport, hvis arealet ligger 4-5 km væk. Se mere om beregning af transportomkostninger i artiklen: Sådan beregner du omkostninger og CO₂-udledning i forbindelse med transport

Prisen for at få adgang til jord

Forpagtningsprisen er en ret afgørende faktor i regnestykket. Og med øget interesse for at skaffe harmoniarealer, er der næppe udsigt til, at det bliver billigere at forpagte. Udbyttepotentialet på arealet er en væsentlig del af at vurdere forpagtningsprisen.

Bedrifter, der allerede afsætter en væsentlig mængde gylle, må forventes at gøre dette, fordi det har været billigere end at udvide arealet eller eneste reelle mulighed. Derfor er det ikke forventeligt at alle bare lige kan komme til at finde ledigt harmoniareal til konkurrencedygtig pris.

Vurderingen af om øget areal er billigt eller dyrt, afhænger af om det giver en bedre samlet økonomi end en gylleaftale. I vurderingen af den samlede økonomi bør også indgå risikoelementerne i den valgte fordeling. Det gælder dels håndteringen af gylleaftalernes åremål og omfang, og dels produktionsrisiko i forhold til prisrisiko på korn til egen opfodring.

Gylleaftale

Prisen for gylleaftaler varierer meget alt efter de lokale forhold. Sammenhængen mellem økonomien i at øge arealet eller anvende en gylleaftale kan kort beskrives ved at hver hektar jord kan give plads til ca. 40 tons kvæggylle.

Hvis der er 1.000 kr. i underskud pr. ha for at forpagte og dyrke foderkorn, svarer det til at betale 25 kr. pr. m³ gylle for en gylleaftale.

Emneord

[Grovfoder](#)[Gødningsplanlægning og -regler](#)[Husdyrgødning](#)

Vil du vide mere?

Jacob Krog

Specialkonsulent

SEGES Innovation P/S

jkg@seges.dk

+45 6155 5783

Støttet af

Planteafgiftsfonden

SEGES Innovation P/S	Tlf.	8740 5000
Agro Food Park 15	Fax.	8740 5010
8200 Aarhus N	Email	info@seges.dk